

Nr 134

Av fröken **Vinge m. fl.**, om inrättande av en tjänst som landsantikvarie i Stockholms län.

Enligt statsutskottets av 1955 års riksdag godkända utlåtande (nr 74) bör landsantikvariedistriktet i regel sammanfalla med länen. I fråga om Stockholms län ansåg dock utskottet, att det borde ankomma på vederbörande lokala intressen att taga initiativ. Stockholms län fick sålunda inte någon egen landsantikvarie.

I anslutning till statsutskottets uttalande beslöt Stockholms läns landsting den 7 oktober 1955 enhälligt att dels i princip svara för den del av kostnaderna för avlönande av en landsantikvarie i länet ävensom för biträdeshjälp, lokalkostnader och övriga expenser, som icke täckes av statsmedel, dels utse tre representanter i ett Stockholms läns kulturminnesråd, vilket råd skulle få till uppgift att vara huvudman för landsantikvarien. (Kulturminnesråd med uppgift att vara huvudman för landsantikvarie finns f. n. i Göteborgs och Bohus samt i Älvsborgs län.) Rådet skulle i övrigt bestå av en representant för länsstyrelsen samt en representant för en var av Upplands fornminnesförening, Södermanlands hembygdsförbund och Samfundet S:t Erik med landshövdingen som självskriven ordförande. Dessa tre föreningar omspannar hela det område, inom vilket landsantikvarien skulle ha sin verksamhet.

Under hänvisning till landstingets beslut hemställde förvaltningsutskottet om inrättande av en landsantikvarietjänst i Stockholms län från och med den 1 juli 1956. Förvaltningsutskottets framställning tillstyrktes av länsstyrelsen i Stockholms län och riksantikvarieämbetet.

Det lokala initiativ, som 1955 års riksdag förutsatte, har sålunda för länge sedan tagits. Frågan fördes dessutom fram motionsvägen vid 1956 års riksdag av länsrepresentanter i båda kamrarna. Med anledning av dessa motioner underströk statsutskottet i sitt utlåtande (nr 50) den principiella ståndpunkt, som utskottet redan 1955 intagit till landsantikvarieorganisationens framtida utformning, innebärande bl. a. att landsantikvariedistrikt i regel bör sammanfalla med län och att Stockholms län följaktligen vid lämplig tidpunkt borde bilda eget distrikt och erhålla egen landsantikvarie. Utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t skulle ha sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål och framlägga förslag i ärendet, så snart Kungl. Maj:t funne att organisatoriska och andra förutsättningar föreläge för genomförande av en dylik anordning.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har i sina anslagsäskanden till innevarande riksdag ånyo hemställt om medel för inrättande av en landsantikvarietjänst i Stockholms län, men denna hemställan har inte tillstyrkts av departementschefen.

Under en lång följd av år handlade Stockholms stadsmuseum ärenden av detta slag inom ett område, som i stort sett motsvarar Stockholms stift. År 1955 meddelade emellertid museet att det, med hänsyn till den redan då markanta ökningen av arbetsuppgifter, icke längre kunde utföra detta arbete. Detta har sedan dess fått skötas genom riksantikvarieämbetet, vars övriga verksamhet därigenom i hög grad blivit lidande. Inom länets övriga delar har motsvarande uppgifter åvilat landsantikvarierna i Uppsala och Nyköping. På grund av ärendenas omfattning har deras tid inte i tillräcklig grad räckt till för Stockholms län. Under senare år har därför riksantikvarieämbetet i allt större omfattning även utfört arbeten inom Stockholms län, vilka borde ha utförts av dessa landsantikvarier. Dessa arbeten omfattar huvudsakligen undersökning av fornlämningar, besiktningar och utredningar rörande vägförslag, stadsplaner, byggnadsplaner, tomtavstyckningar och grustäkter, granskningar av förslag till restaurering och konservering av kyrkor och andra byggnadsverk jämte fortlöpande undersökning och kontroll i samband med arbetenas genomförande.

De arbeten, varom här är fråga, är ofta mycket omfattande. Den nuvarande situationen innebär en arbetsbelastning, som icke kunde förutses vare sig vid ämbetets organisation eller vid utredningen om landsantikvarieorganisationen. Ändå ansåg denna utredning, att en landsantikvarietjänst borde inrättas för Stockholms län. Arbetsuppgifterna kräver tid och resor, vilket gör att ämbetet har fått vidkännas svårigheter att fullgöra sina åligganden i övriga delar av landet. Undersökningarna i samband med vägarbeten, grustäkter, bebyggelse, kyrkorestaureringar m. m. har under senare år varit så omfattande, att de i det närmaste har tagit två tjänstemäns hela tid i anspråk. Dessutom har i betydande utsträckning extra arbetskraft måst anskaffas. Det administrativa arbetet har med hänsyn härtill också ökat på ett onormalt sätt. Som belysande för den takt vari arbetsuppgifterna tenderar att öka kan anföras, att grävningsverksamheten under år 1959 var fyra gånger så stor som under år 1958.

Det torde ligga i öppen dag att denna arbetsanhopning måste ha menlig inverkan på ämbetets möjligheter att utan större tidsutdräkt handlägga ärendena. Väntetiden såväl för allmänheten som för berörda myndigheter och institutioner har blivit längre och tenderar att ytterligare förlängas. Ämbetet har hittills som regel kunnat följa exploateringar etc. och utföra därmed sammanhängande besiktningar, undersökningar m. m. inom rimlig tid. Här måste man i fortsättningen räkna med att ämbetet i brist på arbetskraft icke förmår följa den exploateringstakt som ett modernt samhälle kräver.

Stockholms län är rikast i landet på fornminnen och har enligt senaste förteckning 104 668 synliga fornlämningar. Härtill kommer att ingenstädes i landet bebyggelse och vad därmed sammanhänger har fått en så kraftigt accentuerad ökning som i stockholmstrakten. Riksantikvarieämbetets möjligheter att handha sina uppgifter som central kulturminnesvårdande institution har kännbart beskurits genom att ämbetet på sätt som nu sker får lösa lokala arbetsuppgifter.

Att Stockholms län får en egen landsantikvarie är sålunda inte bara ett länsintresse. Det är en angelägenhet för hela vårt lands kulturminnesvård.

Med stöd av det anförda hemställas,

att riksdagen måtte — under uttalande att en landsantikvarietjänst bör inrättas i Stockholms län från den 1 juli 1960 — anvisa härför erforderliga medel för budgetåret 1960/61.

Stockholm den 25 januari 1960

Margit Vinge

Gunnar Helén

Hj. Åhman